

Iránytű Intézet rövid elemzés

2012.04.03.

„Zsákutcás fejlődés” – Az MSZP-kongresszus tanulságai

A Magyar Szocialista Párt a 2010-es választási vereség óta nehezen talál magára. Mesterházy Attila pártelnök a Demokratikus Koalíció Platform önállósodása után sem volt képes az immár a Gyurcsány-féle örökséggel szakító, a párt baloldali identitását megerősíteni kívánó szocialistákat összefogni. A párt a korábbi potenciális szavazóbázis csupán egy töredékét képes jelenleg mobilizálni, ráadásul az utóbbi időben mért csekély támogatottságbeli növekedés sem elegendő ahhoz, hogy az MSZP-re az ellenzék vezető erejeként tekinthessünk. A szocialista párt egy mély és hosszú válságperióduson esett át az elmúlt időszakban, melyet felhasználhatott volna az építkezésre (az imázs újraformálására, mélyreható személyi és szervezeti változtatások keresztülvitelére, hiteles szakpolitikai alternatívák kidolgozására, új, hangzatos üzenetek megfogalmazására, stb.) is, ehelyett azonban pusztán tétova lépéseket tett a megújulás felé vezető úton, s ezek is inkább reaktív jellegűek voltak (a külső politikai és társadalmi kihívásokra megkésve reagáltak). A vasárnapi pártkongresszus – néhány figyelemreméltó személyi változást leszámítva – sem szolgált alapvetően nagy meglepetésekkel.

A legjelentősebb kérdés az MSZP elnöki pozíciójáért folyó küzdelem volt, noha e tekintetben az induláshoz szükséges, háromezer párttag támogatását felmutató két jelölt, Mesterházy Attila és kihívója, Szanyi Tibor közötti harc kimenetele nem volt kétséges; ami mégis meglepő lehetett, az a győzelem mértéke (a leadott voksok arányait figyelembe véve). Mesterházy vezetési stílusa, személyes karizmája mindezidáig nem volt elegendő ahhoz, hogy a szocialisták rendezni tudják soraikat és dinamizálják a pártot, illetve konszolidálják vezető pozíciójukat az ellenzéki pártok sorában. Szanyi Tibor többek között épp a dinamizmust hiányolta a pártvezetésből és a pártszervezetből, amikor hangot adott elnöki ambícióinak: *„Életet akarok lehelni*

félhalott, félüres párthelyiségeinkbe, táborokat, képzéseket, kirándulásokat, sportrendezvényeket, hétvégi bulikat, szóval a taggyűlésen túli programokat kívánok szervezni”. (Mesterházy vagy Szanyi – Villáminterjúk: <http://fn.hir24.hu/itthon/2012/03/28/mesterhazy-vagy-szanyi-villaminterjuk/>)

Szanyi jól érzékeli, hogy az MSZP a jelenlegi stratégiával és arculattal képtelen kitörni az „erős középpárti” szerepből és kormányképes alternatívát kínálni a következő országgyűlési választásokon. Ezt a célt egy decentralizáltabb struktúrával („a központ csak koordinál”), az egyéni választókerületekre és helyi pártszervezetekre koncentráló „revitalizáló” taktikával és új vezetői stílussal véli megvalósíthatónak. *„Mesterházy Attila három éve vezeti a pártot, azóta egyetlen lépést sem tettünk előre. Központi, elnöki pírban gondolkodik, a dávidibolyai hangulatot kedveli, amivel szimpatikus lehet, de új szavazatot nem szerez. Én meg azt mondom, hogy mivel egyéni választókerületekre írták ki a 2014-es versenyt, azzal kell foglalkozni, hogyan nyerhetőek meg ezek.”* (Uo.) Ezt az éles kritikát egyébként jóval többen osztják a pártban, mint ahányan az elnökválasztás során Szanyira szavaztak. Sokan továbbra is a kiváráásra játszanak, vagy éppen az elmúlt évek tapasztalatainak nyomán félnek a meghirdetett „radikális” újításoktól (ebben a párton belüli hatalmi harcok is szerepet kapnak), míg mások egyszerűen Mesterházyt vélik alkalmasabbnak. Mesterházy Attila a választási vereség után megindult „fiatalítás” továbbvitele mellett foglalt állást, s részben – a szükségesnek mutakozó szervezeti változtatások mellett – a kongresszuson bizalmat kapott „új arcoktól” reméli a politikai áttörést. Mesterházy és Szanyi habitusbeli különbözősége minden bizonnyal kiütközne a vezetési stílusban is. Szanyi – aki vezérelvűséggel vádolta pártelnök-frakcióvezető ellenfelét a tisztújítás előtt – jelezte, hogy szétválasztani a pártelnöki, a frakcióvezetői és a miniszterelnök-jelölti posztot, ami egyértelműen Mesterházy befolyását csökkentené, s adott esetben a párton belül körvonalazódó hatalmi centrum „szétrobbantásához” vezethetne. Mesterházy Attila továbbra is kitart a két pozíció együttes betöltésének szükségessége mellett, ugyanakkor visszautasítja a vezérelvűség vádját, helyette pragmatikus szempontokkal érvel: *„csapatban gondolkodom, nem vezérelvű irányítási stílusban; a két funkció egyben tartása tudatos döntés, hiszen ha azt várják tőlünk, hogy erős párt képét mutassuk, és az első számú vezető sokat szerepeljen a médiában, akkor ehhez szükség van a frakcióvezetői pozícióra”.* (Mesterházy: Már felálltunk: http://nol.hu/belfold/20120402-mar_felalltunk_) Szanyi Tibor elképzelése szerint a siker kulcsa egy alulról építkező, kezdeményező és dinamikus szervezeti rendszer

kiépítése, a vezetőséget illetően pedig az egyszemélyi vezetés helyett – a stratégiai döntések tekintetében – kollegiálisabb döntéshozatali metódus bevezetése. Ez a koncepció bizonyos értelemben a legnagyobb rivális, a Fidesz belső hatalmi struktúrájának és döntéshozatali rendszerének antitézise, ami azonban a szocialista párton belüli platformokat ismerve sok veszélyt rejthet magában. Mesterházy nagyarányú (a küldöttek több mint kétharmadát maga mögött tudó győzelme) is jelzi, hogy az MSZP nem mutat nyitottságot erre a kockázatos kísérletre, inkább – elfogadva az eddigi szerény eredményeket – bízik Mesterházy hosszú távú stratégiájának sikerességében, továbbá a kormánypártok fokozatos népszerűségvesztésével együtt járó lehetőségek kiaknázásában.

Bár Szanyi Tibort sem elnöknek, sem elnökhelyettesnek (56:44 arányban veszített Simon Gábor volt választmányi elnökkel szemben) nem választották meg, az elnökségben ő is helyett kapott. Noha elnökjelölti programját nem találták elég vonzónak a küldöttek (kb. 31%-os eredményt ért el), nem hagyható figyelmen kívül az a tény, hogy a legutóbbi országgyűlési választásokon Szanyi volt azon két szocialista képviselő egyike, akinek sikerült egyéni választókerületből mandátumot szereznie. (Érdekességként megemlíthető, hogy több baloldalhoz köthető online fórumon, illetve a Facebook-felhasználók között is jóval nagyobb népszerűségnek örvend Mesterházynál.) Az MSZP számára a kivárás aligha lehet célravezető taktika, stratégiai jelentőségű újításokat pedig nem várhatunk a régi-új vezetéstől. E ponton szükséges feltennünk a kérdést: merre fejlődhet az MSZP?

Az MSZP mélyrepülésének esszenciáját a korábbi kormányzati ciklusokban nyújtott teljesítmény és az annak nyomán bekövetkező óriási társadalmi bizalomvesztés, a karizmatikus politikusok és a távlati politikai stratégia hiánya, a megújulásra való képtelenség, a fiatalabb korosztályok felé történő nyitás nehézségei, a párton belüli komoly elégedetlenség, valamint a potenciális stratégiai szövetségesek irányában tett sikertelen tapogatózási kísérletek adják. Az egyik legkomolyabb kihívást az MSZP számára az önmeghatározás jelenti. Bár a klasszikus ideológiai dimenzió mára sokat veszített jelentőségéből, s egy néppárti babérokra törő politikai erőnek eleve nyitottnak kell mutatkoznia a legkülönbözőbb társadalmi csoportok irányában, a kérdés mégsem elhanyagolható. A politikai pragmatizmus szempontjai mellett az ideológiák szerepe, a bennük rejlő csoportformáló, identitásképző és mobilizációs erő a jövőben sem

hagyható figyelmen kívül. Ugyanakkor a szocialistáknak – csakúgy, mint az egész európai baloldalnak – egy óriási dilemmával kell szembenézniük: a hagyományos baloldali, szociáldemokrata üzenetekkel egyre kevésbé képesek széles választói tömegeket megszólítani, ráadásul a szociáldemokrácia újradefiniálásának „harmadikutás” modellje (mellyel az Anthony Giddens–Tony Blair-minta alapján Gyurcsány Ferenc kísérletezett Magyarországon) is kifulladt végül. Ennek hazai okait főként a rossz kormányzati teljesítmény mellett elsősorban a különböző társadalmi viszonyokból és történeti fejlődési pályából, valamint a politikai kultúra eltéréseiből fakadó adaptációs nehézségekben ragadhatjuk meg.

Az önmeghatározás problematikájához szorosan kapcsolódik az arculatváltás kérdése is, s itt elsősorban nem a PR-ra, hanem magukra, az „új arcokra” érdemes koncentrálnunk. Az MSZP rekrutációs csatornáit már egy ideje „befagytak”, ugyanakkor a 2010-es vereség után hátrébb lépő „nagy öregek” és a mostani tisztújítás nyomán háttérbe szoruló, az előző ciklusok során „elhasználódott” politikusok (pl. Kovács László, Hiller István, Szekeres Imre, Katona Tamás) példája is mutatja, hogy van igény az újításra. A korábbi választmányi elnök, Simon Gábor elnökhelyettesé (Balogh András korábbi elnökhelyettes visszalépett a jelöltségtől) és Botka László kihívó nélküli választmányi elnökké választása, Gúr Nándor (az MSZP borsodi elnöke) és Horváth Csaba (a fővárosi szocialista frakció vezetője) alelnökké választása, Puch László „kiszorítása” (sem a pártigazgatói posztot, sem más vezető tisztséget nem tölt be), stb. is jól mutatja a párton belüli hatalmi képlet változását. Velez Árpádnak, Mesterházy egyik bizalmi emberének (kabinetfőnökének) Puch székébe ültetése is fémjelzi azt az új vezetési stílust (nagyobb befolyást és kontrollt érvényesítő törekvést), amit a pártelnök-frakcióvezető igyekszik megvalósítani. (Ezt a szándékot helytelenítette Szanyi Tibor is, amikor Mesterházy vezérelvűségéről értekezett.) Botka László szegedi polgármester támogatottságának mértékét, párton belüli erős pozícióját mutatja, hogy elődje, Simon Gábor végül nem vállalta a választmányi elnökségért való nyílt megmérettetést, inkább csendben félreállt, így a másik aspiráns verseny nélkül nyerhette el a tisztséget. Ebben nem kis szerepet játszott az a tényező, hogy az MSZP 2010-es katasztrofális választási szereplései nyomán Botka párton belüli pozíciója a választók bizalmából ismét elnyert polgármesteri tisztségnek köszönhetően (és számos vidéki rivális szocialista erőcentrum kiesésével) igencsak megerősödött. Arról nem is beszélve, hogy a helyi Fideszes képviselőkkel is könnyedén megtalálta a közös hangot, így gyakorlatilag

botránymentesen és zavartalanul képes egy kézből irányítani a várost. A vezető pozícióban levő párttársaihoz mérten kevésbé devalválódott, bizalmi tőkéből fakadóan képes volt az egyik legbefolyásosabb tisztséget elnyernie a mostani tisztújítás során. Ráadásul az, hogy kihívó nélkül indulhatott a választmányi elnöki pozícióért, valószínűleg a Mesterházyval megkötött különalku része volt, ami a jelenlegi-új pártelnök nyugodt újraválasztását volt hivatott biztosítani, amellet, hogy Szanyi Tibor eljátszotta a kötelező „biodíszlet” szerepét.

Az országos elnökségi helyekre közel kétszeres túljelentkezés volt, az új nevek mellett többen is megőrizték korábbi pozíciójukat a párt – az elnökkel együtt jelenleg tizennégy fős – irányító testületében (Harangozó Tamás, Korózs Lajos, Kunhalmi Ágnes, Szanyi Tibor). A korábbi tagok közül néhányan új pozíciót töltenek be (pl. Bárándy Gergely az országos etikai és egyeztető bizottság elnöki feladatát látja el ezután).

A lezajlott tisztújítás, a vezető pozícióba került személyek névsorát áttekintve nem képes garantálni a remélt megújulási folyamatot. Sokkal valószínűbbnek tűnik az a verzió, ami a legfőbb kérdések tekintetében némi hangsúlyeltolódással járó kontinuitást ígér. Ez pedig a szocialisták számára az egyik legkedvezőtlenebb forgatókönyv.

Mesterházy Attila beszédében igyekezett választóvonalat húzni a múlt hibái és a párt jelene között, melynek során egyebek mellett a Medgyessy-kormány jóléti intézkedéseit, Szili Katalin köztársasági elnöki jelölését, a 2006-os választási ígéretet és a tényleges kormányprogram közötti eltéréseket, a 2006 őszi eseményekkel kapcsolatos korábbi szocialista álláspontot is bírálta. A kinyilatkoztatott szembenézés alapvetően két fő célt szolgált: egyfelől elhatárolódni az előző szocialista-liberális kormányzatok által elkövetett hibáktól (különösképp a gyurcsányi örökségtől és az elmúlt időszak korrupciós ügyeiből fakadó presztízsveszteségtől és hitelességi deficitől), másfelől egy önkritikus, a hibáiból tanulni tudó, adaptív párt képét nyújtani mind a tagság, mind a választók számára. A pártelnök mindezek ellenére nem kívánt minden területen éles cezúrát húzni az MSZP-SZDSZ-kormányok utóbbi nyolc esztendejével, igyekezett felhívni a figyelmet az előző ciklusok kormányzati eredményeire is.

A Gyurcsány Ferenc vezetése alatt álló Demokratikus Koalíció részéről Molnár Csaba bírálta a szocialista pártelnök elhatárolódásra vonatkozó üzenetét, s egyúttal emlékeztetett, hogy az elnöki pozícióért síkra szálló Mesterházy Attila és Szanyi Tibor is

szerepet vállalt abban a kormányzati periódusban, melyet utóbb, a jelenből visszatekintve heves kritikákkal illetnek. *„Az nem jó, hogyha valamit, miközben menetközben befolyásolhattunk volna, addig ezt nem tettük meg, utólag, amikor már történelemlről van szó, akkor pedig bíráljuk ezt az időszakot.”* (Molnár Csaba gratulált, majd beszólt az MSZP-nek: http://hvg.hu/itthon/20120401_molnar_csaba_mszp) A Demokratikus Koalíció vezetőinek személyi összetételét, politikai megnyilvánulásait, ideológiai hátterét tekintve a pártot a Gyurcsány-féle harmadikutas baloldali politikai irányvonal és az egykori SZDSZ (melynek több korábbi tagja is belépett a Demokratikus Koalícióba) szellemisége uralja. Ideológiailag inkább liberális, mint szociáldemokrata (ugyanakkor paradox módon, politikai racionalitásból épít a kádári nosztalgiára is), gazdaságfilozófiáját tekintve neoliberais (bár retorikájában a társadalmi szolidaritást hirdeti, sőt esetenként erősen paternalista szólásokat is megfogalmaz). Gyurcsány azonban továbbra is „politikai karanténban” van, az ő személye inkább az ellenzéki összefogás akadálya, mintsem előmozdítója. Pártjának sikere nem kis mértékben az MSZP teljesítményének, belső viszonyainak és esetleges további gyengülésének vagy lehetséges megerősödésének függvénye. Ezt jól érzékeli Mesterházy Attila is, többek közt ezért tartotta fontosnak a Gyurcsány-korszak legellentmondásosabb és legnépszerűtlenebb kormányzati döntéseivel való, kritikus hangnemet választó szembenézést.

A pártkongresszus utáni MSZP-nek nincs könnyű dolga, hiszen fő célként a második Orbán-kormány leváltását és a „negyedik köztársaság” felépítését jelölték meg, amihez azonban a korábban megindított, a mostani tisztújítással újabb szakaszba lépett megújulási folyamat sem elegendő. A Magyar Szocialista Párt vezetésével megvalósuló, széleskörű baloldali és civil összefogásban gondolkodó, a „szélsőséges erővel” való együttműködést elutasító politikának egyelőre a szocialisták által remélnél jóval kisebb a társadalmi támogatottsága. Az MSZP-nek a váltópárti státusz 2014-ig történő visszanyerésére egyre csekélyebb az esélye. Bár a 2010-es vereség után az MSZP teljes összeomlását vizionáló vélemények végül nem igazolódtak be, s a pártnak a marginalizálódás felé vezető úton sikerült megállnia, ennek ellenére továbbra is komoly problémákkal küzd. Az a taktika, melyet a Fidesz ellenzékben sikerrel alkalmazott, az MSZP számára nem nyújt megoldást, noha a szocialisták előszeretettel élnek azokkal a politikai eszközökkel (főként a szociális demagógiával) és retorikai fordulatokkal, amelyeket a korábbi ciklusokban ellenük használtak fel. A kongresszust követő politikai

nyilatkozatok is azt sugallják, hogy a párt továbbra is képtelen reális helyzetképet felvázolni és ennek megfelelő stratégiát kialakítani. A megfogalmazott üzenetek szintjén is egyre több ellentmondásba keverednek a szocialisták (ilyen például az szocialista-liberális kormányzás nyolc évéhez való ambivalens viszony, vagy az előbb a '89-es alapokhoz való visszatérést meghirdető, majd utóbb a „negyedik köztársaság” felépítését sürgető célkitűzés). Ez a kettősség egyébként megfigyelhető a többi ellenzéki párthoz fűződő viszony tekintetében is.

Összegzésképpen elmondható, hogy az MSZP legutóbbi tisztújítása inkább a párton belüli pozíciók újraosztásáról, Mesterházy további erősödéséről és Botka ringbe szállásáról, semmint a valódi megújulásról szóltak. A küldöttek túlnyomó többsége a párt stratégiai döntéseit, hosszú távú politikai irányvonalát és a pártelnök vezetői stílusát tekintve a *status quo*-ra szavazott. Igaz ez akkor is, ha a párt politikaformáló, irányító testülete, az országos elnökség személyi összetétele kapcsán jelentős változást könyvelhetünk el. Ami mégis az újdonság erejével hatott, az a régi, korábban nagy befolyással bíró szocialista politikusok kényszerű háttérbe vonulása, s egyúttal a generációváltás terén való újabb előremutató lépések megtétele. Mesterházynek sikerült megerősítenie vezetői pozícióját, s a személyi cserékkel együtt kísérletet tett a hitelesség újjáépítésére, a társadalmi bizalom visszaszerzésére is.

IRÁNYTŰ
INTÉZET